

Antonín Hruboň, Anton Hruboň

Náš Ružomberok

na historických
pohľadniciach

Antonín Hruboň, Anton Hruboň

Náš Ružomberok

na historických
pohľadniciach

Vydala

AntOn Solutions, s. r. o., Partizánska Lupča 296, 032 15 Partizánska Lupča

Prvé vydanie

Jazyková redakcia

PaedDr. Anna Hruboňová

Grafické spracovanie

Ján Lomenčík

Tlač

Tlačiareň P+M grafické štúdio, Turany

Printed in Slovakia

© MUDr. Antonín Hruboň, Ph.D.; PhDr. Anton Hruboň, Ph.D.

© AntOn Solutions, s. r. o. 2018

Všetky práva vyhradené

ISBN 978-80-972566-2-3

Antonín Hruboň, Anton Hruboň

Náš Ružomberok

na historických pohľadniciach

Partizánska Lupča
AntOn Solutions, s. r. o., 2018

Obsah

Predhovor	7
Úvod	8
Zrod moderného Ružomberka a jeho dejinné míľniky	9
História pohľadníc a vydavateľa pohľadníc Ružomberka	16
Mesto v obrazoch	29
I. Litografie, panorámy a korešpondenčné lístky	29
<i>Litografie</i>	31
<i>Panorámy</i>	32
<i>Korešpondenčné lístky</i>	37
II. Ulice, mestské časti a blízke okolie	41
<i>Hlavné námestie (Rínok)</i>	43
<i>Mostová ulica</i>	46
<i>Podhora (Kráľovská ulica)</i>	51
<i>Ďalšie ulice, mestské časti a blízke okolie</i>	58
III. Architektonické dominanty, významné podniky a objekty	73
<i>Mestský dom</i>	75
<i>Kultúrny dom</i>	79
<i>Katolícky kruh a Robotnícky dom</i>	82
<i>Cirkevné budovy a objekty</i>	83
<i>Školy</i>	93
<i>Nemocnice</i>	102
<i>Justičné inštitúcie</i>	110
<i>Vojenské objekty a monumenty</i>	113
<i>Banky</i>	121
<i>Železničná stanica</i>	124
<i>Kaštieľ sv. Žofie</i>	128
<i>Liptovské múzeum</i>	130
<i>Mauzóleum Andreja Hlinku</i>	131

Textilka	132
Celulóžky a papierne	143
Zápalkáreň	148
Tehelňa	150
Soľný sklad	151
Bijáreň	153
Menšie podniky a obchody	154
Kino Apollo	172
Sokolovňa	173
Staré futbalové ihriská	175
Rieky Váh a Revúca	177
Mosty cez Váh a Revúcu	180
Panský mlyn	186
Vily	187
IV. Udalosti v meste	191
Živelné pohromy	193
Sprievody, manifestácie a návštevy osobností	196
V. Špecifické edície pohľadníc	205
Najstaršie okienkové pohľadnice	207
Nočné vyobrazenia	208
Leporelá	210
Polené pohľadnice	211
Elipsovité pohľadnice	213
Skladačky	216
Trhačky	218
Viaczáberové pohľadnice	219
Kreslené pohľadnice	223
Maľovaná edícia „Na krásnom Slovensku“	224
Záver	225
Použitá literatúra	226
Partneri vydania	229

Úvod

Obrazová publikácia vo vašich rukách je výletom do čias, ktoré s prítomnosťou premostujú zdanlivo už len najstaršie budovy v historickom centre mesta. Napriek tomu knižná prechádzka po starom Ružomberku má čitateľovi stále čo povedať. Príbeh Ružomberka v období zachytenom v knihe predstavuje úspešný príbeh dynamického progresívneho mesta, a to nielen v kontexte Liptova, územia Slovenska, ale celého bývalého Uhorského kráľovstva. Práve posledná tretina 19. storočia, kedy sa v habsburskej monarchii začali objavovať prvé pohľadnice, je spojená s nebývalým rozmachom niekdajšieho provinčného poddanského mestečka. Hoci sa etapa od začiatku 70. rokov 19. storočia po zánik monarchie vo vedomí slovenskej spoločnosti nezaslúžene asociuje len s maďarizáciou a národnostným útlakom, jeden fakt je nepopierateľný: Ružomberok sa v ére rakúsko-uhorského dualizmu premenil na moderné stredisko stredného, respektíve severného Slovenska a z tejto infraštruktúry mohol ťažiť i po vzniku Československej republiky roku 1918, fakticky až dodnes.

Cieľom našej publikácie je prostredníctvom obrazových materiálov priblížiť, ako moderný Ružomberok vznikol a ako sa v priebehu desaťročí menil do podoby, ktorá dala základ jeho vzhľadu na prahu súčasnosti. Po dvoch uvádzajúcich kapitolách, týkajúcich sa histórie mesta a jeho pohľadníc, sa čitateľ môže vydať na vizuálnu púť starým Ružomberkom. Výber publikovaných pohľadníc sme sa rozhodli zoradiť podľa tematického kľúča do piatich hlavných skupín, ako sú uvedené v *Obsahu*. Kniha ukazuje mesto z perspektívy litografií a panorám, zobrazujúcich Ružomberok zväčša ako jednoliaty celok. Svoje miesto v nej majú taktiež špecifické edície, zaujímavé najmä zo zberateľského hľadiska (leporelá, kruhové vyobrazenia, skladačky, trhacie pohľadnice, atď.). Nosnú časť publikácie tvoria pohľady na jednotlivé ulice, mestské časti, blízke okolie, architektonické dominanty, podniky a objekty späté s mestom. Nemohli sme vynechať ani momentky zachytené objektívom fotografov, ktoré sú svedectvom, že čulý spoločenský život sa tomuto mestu v minulosti nevyhýbal. Aj vďaka nemu sa Ružomberok v prvej polovici 20. storočia stal pulzujúcou tepnou slovenského spoločensko-politického, hospodárskeho a kultúrneho života.

Príjemné a poučné čítanie!

PhDr. Anton Hruboň, PhD.

Záver

Ružomberok prešiel za posledného poldruha storočia zásadnými zmenami svojej vizáže. Publikácia, ktorú ste práve dočítali, sa v rámci možností snažila zmapovať kľúčové premeny mesta od nástupu industrializácie až po koniec druhej svetovej vojny. Svet starého Ružomberka bol pestrofarebnou symfóniou tradicionalizmu a pokrokového modernizmu vo všetkých oblastiach: v architektonickej výstavbe, rozvoji mesta, v myslení, aktivitách i živote Ružomberčanov.

V druhej polovici 19. storočia sa na troskách dodýchavajúcej éry feudalizmu začala formovať nová mestská spoločnosť. Na prelome 19. a 20. storočia tradičná urbánna komunita zaznamenala podstatný demografický nárast a s ním spojenú zmenu sociálnej štruktúry: popri drobných podnikateľoch, remeselníkoch a roľníkoch ju obohatila početná vrstva robotníkov. Táto zmena sa následne pozitívne odrážala v celkovej infraštruktúre mesta, čo verne dokumentujú práve publikované historické pohľadnice. Rozkvet Ružomberka v období Rakúsko-Uhorska a Československa podčiarkla výstavba na svoju dobu moderných budov mestského magistrátu, sakrálnych objektov, železničnej stanice, kasární, dvoch nemocníc či kultúrnych inštitúcií (kultúrny dom, kino, múzeum). Ako mestské centrum sa stal najprogressívnejším mestom Liptova i uzlovým bodom severného Slovenska. V pomyselnom súboji predbehol Liptovský Sv. Mikuláš a menšiu Nemeckú Lupču, ktoré boli ešte v polovici 19. storočia spolu s Ružomberkom najvýznamnejšími liptovskými mestami.

Aj keď sa z Ružomberka nikdy nestala metropola, križovaná električkovými traťami, nadzemkou či vyhlídkovými poschodovými autobusmi, ako to optimisticky prorokovala pohľadnica na prednej strane tejto knihy, význam regionálneho centra si udržal aj po ďalších spoločensko-politických zvratoch v rokoch 1948 a 1989. Premeny vzhľadu, postavenia a duše Ružomberka po komunistickom prevrate a neskôr po „nežnej revolúcii“ sú však už kapitolou presahujúcou časový a tematický záber, ktorý sme si stanovili a ktorý snáď ešte ani nemožno historicky zhodnotiť...

Použitá literatúra

a. Monografie a kolektívne práce

- BAŠŇÁK, Stanislav, KRAMÁROVÁ, Veronika, ŠLACHTA, František: *Papiereň Ružomberok*. Ružomberok 1991.
- BÖHM, Stanislav a kol.: *250 rokov ružomerského gymnázia*. Ružomberok 1979.
- CSÉFALVAY, František a kol.: *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava 2013.
- DECKER, Viliam: *75 rokov papierenského priemyslu v Ružomberku*. Martin 1965.
- DROPPA, Anton et al.: *Protifašistický odboj a oslobodenie Liptova*. Martin 1984.
- DVORSKÝ, Peter et al.: *Ružomberok: monografia mesta*. Banská Bystrica 2009.
- ĎURIŠKA, Zdenko, ŠKRINÁROVÁ, Lubica (eds.): *Ružomberok. II. Rody a osobnosti*. Banská Bystrica 2014.
- HOCHMUTH, Zdenko (ed.): *Ružomberok. Vlastivedná monografia*. Ružomberok 1969.
- HOLEC, Roman: *Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť*. Martin 1997.
- HOUDEK, Ivan, DECKER, Viliam, SABOL, Eugen: *Z dejín papiernictva a papiernického priemyslu na Slovensku*. Martin 1955.
- CHYTKA, Stanislav V.: *Tí z prvej línie: príbehy z odboja v Liptove*. Banská Bystrica 2017.
- KENDERA, Radislav: *Ružomberok: hlavný mestský cintorín*. Ružomberok 2006.
- KENDERA, Radislav: *Ružomberok: prechádzky po kultúrnych pamiatkach*. Ružomberok 1993.
- Kol.: *Textilka. Sto rokov textilnej výroby v Ružomberku*. Ružomberok 1994.
- MIČKO, Peter: *Hospodárska politika Slovenského štátu. Kapitoly z hospodárskych dejín Slovenska v rokoch 1938 – 1945*. Krakov 2014.
- MIČKO, Peter, HALLON, Ludovít a kol.: *Lesk a tieň hospodárskeho rozvoja Slovenska v rokoch 1939 – 1941*. Krakov – Banská Bystrica 2015.
- MIČKO, Peter: *Nemecký finančný kapitál a stredné Slovensko (na príkladoch najvýznamnejších stredoslovenských drevospracujúcich závodov)*. Banská Bystrica 2006.
- Národné kultúrne pamiatky na Slovensku: Okres Ružomberok*. Bratislava 2008.
- PAUČULA, Milan (ed.): *Pamätnica 110. výročia Ružomerského katolíckeho kruhu 1894 – 2004*. Ružomberok 2004.
- Ružomberok 1945 – 1960: Z príležitosti 15. výročia oslobodenia okresu*. Ružomberok 1960.
- STANO, Pavol: *Bibliografia Liptova od najstarších čias do roku 1965*. Martin 1968.
- VÍTEK, Peter, DZURIAK, Karol: „... A napodobňujeme ich vieru“. *Z dejín Evanjelického cirkevného zboru a. v. v Ružomberku*. Ružomberok 2006.
- VÍTEK, Peter: *Prvá svetová vojna a Liptov*. Ružomberok 2014.

b. Štúdie a články

- BACA, Robert: *Vojtech Budinský-Krička a Skalica (70 rokov od ukončenia výskumu slovanského mohylnika)*. In: *Informátor SAS*, roč. 25, 2014, č. 2, s. 33 – 34.
- DECKER, Viliam: *Vývoj ružomerského papierenského priemyslu od vzniku až po znárodnenie*. In: *Liptov 3. Vlastivedný zborník*. Martin 1975, s. 175 – 196.

- DVORSKÝ, Peter, TRNOVSKÝ, Vladimír: *Dôvodová správa k zmene názvu ulíc. Všeobecné záväzné nariadenie mesta Ružomberok č. 6/2004* (rukopis v zbierke autorov).
- GAJDOŠ, Milan: Dejiny Ružomberka v rokoch 1938 – 1945. In: *Historický zborník kraja V. Banská Bystrica* 1970, s. 107 – 170.
- HALLON, Ľudovít: Príčiny, priebeh a dôsledky štrukturálnych zmien v hospodárstve medzivojnového Slovenska. In: ZEMKO, Milan, BYSTRICKÝ, Valerián (eds.): *Slovensko v Československu (1918 – 1938)*. Bratislava 2004, s. 293 – 364.
- CHYTKA, Stanislav V.: K otázke výroby dělostřeleckých lafet v Ružomberku před SNP. In: *Vojenské aspekty Slovenského národného povstania*. Bratislava – Žilina 1994, s. 60 – 67.
- MARTÁK, Michal: Ružomerské katolícke školstvo v medzivojnovom Československu. In: *Ružomerský historický zborník I*. Ružomberok 2007, s. 263 – 274.
- POVAŽANOVÁ, Valéria: Z osemdesiatročnej histórie Liptovského múzea v Ružomberku. In: *Múzeum* 37, 1992, č. 3, s. 11 – 15.
- STRELKOVÁ, Jarmila: Zvýšený záujem o ľud v 90. rokoch 19. storočia v dvoch slovenských politických centrách v Martine a v Ružomberku. In: *Stredné Slovensko 9. Spoločenské vedy*, 1990, s. 136 – 153.
- VARSÍK, Branislav: Pôvodné slovenské osídlenie a vznik mesta Ružomberka. In: *Slovenská archivistika*, roč. 17, 1982, č. 2, s. 81 – 94.
- VIRÁG, Pavol: Ružomerská továreň na drevovinu v Bielom Potoku 1882 – 1945. In: *Historický sborník kraja 2*. Banská Bystrica 1965, s. 129 – 148.

c. Dobové publikácie

- A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész*. Budapest 1912.
- HOUDEK, Ivan: *600 rokov z minulosti bývalého výsadného mesta Ružomberka 1318 – 1918*. Ružomberok 1934.
- KOVALEVSKÝ, Miroslav: *Dejiny evanjelickej a. v. cirkve ružomerskej a niektoré dávnejšie deje výsadného mesta Ružomberka*. Ružomberok 1898.
- KÚRTI, Július: *Pätnásť rokov Liptovského múzea*. Ružomberok 1927.
- KÚRTI, Július: *Pevnosťka sv. Žofie v Ružomberku*. Ružomberok 1930.
- Lexikón obcí Slovenskej republiky*. Bratislava 1942.
- MEDERLY, Karol: *Z minulosti mesta Ružomberka*. Bratislava 1933.
- Organizačný štatút mesta Ružomberok*. Ružomberok 1930.
- Pamätník jezuitov v Ružomberku 1922 – 1947*. Ružomberok 1947.
- PAULOVIC, Jozef: *Ružomberok*. Bratislava 1938.
- PLAVEC, Gustáv: *Zpráva o evanjelickom a. v. cirkevnom sbore ružomerskom za rok 1934*. Ružomberok 1935.
- Ružomerská autonómia a čo chce ľud: stanovisko všetkých demokratických strán v Ružomberku*. Ružomberok 1938.
- Ružomerský katolícky kruh*. Ružomberok 1944.
- Spomienka na Ružomberok z príležitosti hasičských slávností dňa 25. mája 1930: venované každému mešťanovi a obyvateľovi*. Ružomberok 1930.
- Statistický lexikon obcí na Slovensku*. Praha 1927.
- Statistický lexikón obcí v krajine slovenskej*. Praha 1936.

d. Internet

- <http://www.ruzomberok.sk>
<http://www.upn.gov.sk>